

Deel 3: geneeskunde, natuur- of menswetenschap: 'science' of 'fiction'?

W.G.M. BEEMSTERBOER, STAFARTS SOCIAAL MEDISCHE ADVISERING & INDICATIESTELLING, TROMPETTER & VAN EEDEN SOCIAAL MEDISCHE EXPERTISE TE HILVERSUM, VICE-VOORZITTER VAN DE VERENIGING VAN INDICERENDE EN ADVISERENDE ARTSEN (VIA), CONTACTADRES: WILLIBRORD.BEEMSTERBOER@TREV.NL

Onderstaand de derde bijdrage in de serie: 'Indicatiestelling en individualisering: over de paradox van een individualiserend tijdsgewricht'. In deze aflevering wordt ingegaan op de vraag of geneeskunde natuur- of menswetenschap is: 'science' of 'fiction'? De conclusie luidt dat iets meer bescheidenheid op zijn plaats zou zijn in het aanprijzen van allerlei verworvenheden van de moderne geneeskunde. Er is nog veel dat de geneeskunde niet vermag.

Human Genome Project: meerwaarde of misleiding?

De verwachtingen van wat geneeskunde vermag, zijn onfatsoenlijk hoog gestegen. Dat ligt niet alleen aan de naïviteit van het Grote Publiek, maar zeker ook aan de gelikte manier waarop de vermeende vooruitgang in de geneeskunde aan de man wordt gebracht. Nog onlangs werd het Human Genome Project, in een op een show lijkende persconferentie van de president van de Verenigde Staten, aan de wereld gepresenteerd. De machtigste man van de wereld liet zich voor de gelegenheid vergezellen door twee toponderzoekers, die al jaren in een competitie verwickeld waren over wie er als eerste in zou slagen de genetische code van de mens te ontcijferen. Het is nog tot daar aan toe dat de jacht op geld tot dit soort potsierlijke vertoningen leidt, maar tegenover de argeloze burger, die hierdoor moet gaan denken dat het einde van alle menselijk leed in zicht is, is het ronduit onbehoorlijk. De promotie van het Human Genome Project grenst aan misleiding wanneer het wordt voorgesteld als basis voor de oplossing van alle kwalen. Voor wie weet dat dit niet zo is, is het minder een probleem dan voor de massa, die alles wat op dit terrein de ether wordt ingeslingerd maar beperkt kan bevatten. Dan nog iets: de informatieverbreiding via multimedia mag zijn toegenomen, de kwaliteit ervan is vaak dubieus en de interpretatiemogelijkheden van het brede publiek worden er niet beter op.

Men kan de mercantiele zienswijze aanhangen volgens welke het hovaardij is te beweren dat het publiek niet zelf zou kunnen onderscheiden tussen goede en foute informatie, maar het omgekeerde is het geval: het is hovaardij te menen dat de golf van informatie die over ons heen komt nog te ordenen (laat staan: te bevatten) zou zijn voor iemand die niet over de nodige basiskennis van het onderwerp beschikt.

Het had de reclamecampagne rond de introductie van het Human Genome Project gesierd wanneer deze bescheidener van opzet was geweest.

Menselijk genoom kleiner dan gedacht

De pers heeft er niet zoveel aandacht aan besteed, maar het kan toch wel verbijsterend worden genoemd dat wetenschappelijke onderzoekers er pas sinds kort achter zijn dat de omvang van het menselijk genoom veel kleiner is dan was voorzien: het aantal menselijke genen ontloopt dat van muis of worm veel minder dan voor mogelijk werd gehouden. Het gevolg is dat de relatie tussen onze genen enerzijds en biologische en pathologische processen anderzijds verre van rechtlijnig is en langs de weg van vooralsnog onvoorzienbaar grote aantallen eiwitten verloopt. Daardoor zal het vervolgonderzoek veel complexer en langduriger zijn dan de opgeklopte euforie doet vermoeden. Het had de reclamecampagne rond de introductie van het Human Genome Project dan ook gesierd wanneer deze bescheidener van opzet was geweest. De paradoxale uitkomst van het project zou wel eens kunnen zijn dat men jarenlang al te eenzijdig in een bepaalde richting heeft gewerkt, waardoor het humaan-biologisch onderzoek als geheel de nodige vertraging zal oplopen.

Het is de hoogste tijd dat artsen en patiënten een nieuw contract opstellen.

Wat geneeskunde niet vermag

Het gaat er niet om respectabele resultaten van wetenschappelijk onderzoek niet de waardering te geven die ze verdienen. Het gaat om de ten onrechte gewekte indruk als zou de curatieve geneeskunde binnen afzienbare tijd (steeds wordt gesproken over 'enkele decennia') het lijden van de mensheid voorgoed weg kunnen nemen. Het verlangen naar een paradijselijk bestaan zonder pijn, ziekte en gebreken wordt onbeschaamd geëxploiteerd als ware het een verleidelijke, onweerstaanbare kermisattractie anders dan het spookhuis dat het door kwalen en ziekten geteisterde lichaam voor velen vaak nog is. Het publiek krijgt een karikaturaal beeld voorgeschoteld van wat geneeskunde vermag. Wat geneeskunde *niet* vermag, niet alleen voorlopig als uitvloeisel van het Human Genome Project, maar ook op vele andere terreinen van de geneeskunde, wordt er niet bij gezegd. Deze nuance is juist wezenlijk voor de beeldvorming als zou het Walhalla van de zorg in het verschiep liggen. Het is de hoogste tijd, zoals onlangs in de British Medical Journal werd gesuggereerd, dat artsen en patiënten een nieuw contract opstellen en daar in opnemen dat:¹

- dood, ziekte en pijn deel uitmaken van het leven;
- geneeskunde beperkte mogelijkheden heeft, in het bijzonder waar het gaat om het oplossen van sociale problemen, en dat geneeskunde riskant is;
- dokters niet alles weten en gezamenlijk met de patiënt tot een beslissing moeten komen;
- patiënten niet moeten denken hun problemen bij de dokter te kunnen dumpen;
- dokters open moeten zijn waar het gaat om hun beperkingen;
- politici moeten ophouden met het doen van overdreven belofes en de realiteit in het oog moeten houden.

Wat dit laatste punt betreft wordt te veel gesuggereerd dat politici de enige niet-dokters zijn die zich bezondigen aan overmoedig en misleidend taalgebruik. Wat te denken van de farmaceutische industrie en al te optimistische wetenschappers die meer oog hebben voor het PR-belang van

hun interventies (reclames daarbij inbegrepen) dan voor het belang van een evenwichtige en eerlijke informatievoorziening? Maar ook behandelaars en hulpverleners suggereren soms veel te gemakkelijk dat van alles mogelijk is of ten minste mogelijk zal worden: zo wandelen velen van de ene misleiding naar de andere, en beter of gelukkiger wordt niemand ervan.

Alternatief circuit

Van de weeromstuit leidt de al te positieve beeldvorming over waar de geneeskunde toe in staat is, bij met name chronisch en ongeneeslijk zieken, tot nog meer teleurstelling: lijdensdruk en depressie knagen toenemend aan het levensgeluk. Dat dan, als een soort compensatie, om meer zorg en voorzieningen wordt gevraagd, of de gang naar de alternatieve 'heilstherapeut' niet ver verwijderd is, laat zich denken. De door misplaatste hoogmoed gevoede reguliere geneeskunde heeft dat proces voor een groot deel aan zichzelf te wijten: de gewiekste manier waarop soms door (als volleerde kooplui opererende) wetenschappers en door PR-fanatici van farmaceutische industrieën, die hun miljardenmoloch in beweging moeten houden, zorgeloze toekomstperspectieven worden geschetst, kan op den duur bij de chronisch lijdende mens alleen maar tot meer moedeloosheid leiden.

Misschien ontberen we een soort 'aandachtsgeneeskunde', die begrip toont zonder echt te (hoeven) begrijpen.

Intussen is het opvallende 'extra' dat *alternatieve* genezers (in vergelijking met reguliere genezers) doen, meer begrip tonen voor en meer aandacht schenken aan de klachten van de patiënt. En dat zonder dat deze 'genezers' beschikken over het wondermiddel waar de reguliere geneeskunde evenmin over beschikt. Misschien ontberen we een soort 'aandachtsgeneeskunde', die begrip toont zonder echt te (hoeven) begrijpen. De regulier werkende arts wil zich niet verliezen in vage theorieën om daarmee de klachten van betrokkene te 'verklaren' of te 'behandelen' en het verbaast niet dat de patiënt zich daardoor niet altijd begrepen zal voelen. Toch is het een goed ding dat de reguliere geneeskunde geen knollen voor citroenen gaat verkopen en gewetensvol volhardt in haar onwetendheid. Intussen zouden medici zich moeten aantrekken

dat de verwachtingen over wat de geneeskunde vermag exponentieel toenemen met de groei aan informatie, misleidende of voor de leek onbegrijpelijke informatie daarbij inbegrepen. Want dat mensen teleurgesteld en gedeprimeerd raken over al datgene wat de geneeskunde – bij nader inzien – (nog) niet blijkt te kunnen is invoelbaar, en de vraag is gerechtvaardigd of de verworvenheden van de geneeskunde zo langzamerhand niet schromelijk overdreven worden: de medische wetenschap zou zichzelf wellicht een grote dienst bewijzen door eens wat minder zelfingenomen te zijn en, in plaats van te pochen op wat is bereikt, eens stil te staan bij wat nog niet is bereikt.

Science of fiction

Geneeskunde is, naast natuurwetenschap, ook menswetenschap in die zin dat deze op het welzijn van mensen gericht is. Het welzijn van de mens wordt echter niet gediend door in een soort 'science fiction' toekomstvisioenen op te roepen, die het 'fiction'-gehalte van wat feitelijk 'science' zou behoren te zijn, buitensporig opschroeven. Met de opgepoetste schijnwereld van onbepert levensgeluk die uit reclames van de farmaceutische industrie opdoemt, ontstaat eerder het beeld van een macabere thriller,

waarin waan en overmoed om voorrang strijden. Zoiets kun je wellicht doen in de sfeer van futuristische techniek die zich niet hoeft te bekommeren om het menselijk lot, maar zou in een gemengde natuur/menswetenschap als de geneeskunde is, achterwege dienen te blijven. Op zichzelf doorwrochte behandelingschema's voor langdurig zieken betekenen vaak veel last voor de patiënt, zodat het paradijs wel verre van de woonstee is van deze van het reguliere medische circuit afhankelijke patiënten. En intussen gaan alle fraaie toekomstperspectieven, die te pas en te onpas worden geschetst, voorbij aan de lijdensdruk: alsof deze een 'quantité négligeable' zou zijn. Quod non!

Bescheidenheid zou het leidende principe moeten worden, wil de onvolprezen westerse geneeskunde niet onder haar eigen gewicht bezwijken. Bescheidenheid als het gaat om de mate waarin de zorg in staat is de lijdensdruk van mensen weg te nemen en bescheidenheid als het gaat om de mate waarin lichamelijke en psychische gebreken gecompenseerd kunnen worden.

Literatuur

1. Smith R. Why are doctors so unhappy? BMJ 2001;322:1073-4.

Aanpak acute vaginale candidose

Van gênant... ..naar elegant.

Met Diflucan.

Een acute vaginale candidose is voor vrouwen nog vaak reden voor gêne. De klachten zijn naar. Ze voelen zich ongemakkelijk tegenover hun partner. En tegenover de huisarts. Om over de gêne die veel behandelingen oproepen nog maar te zwijgen! Gelukkig is er sinds 10 jaar een prettige oplossing voor hun klachten: Diflucan, eenmalig 1 capsule, oraal in te nemen.

Betrouwbaar, eenvoudig en effectief. Kan het eleganter? *Vrouwen prefereren Diflucan!*

Verkorte productinformatie: zie elders in dit blad.

DIFLUCAN 150
fluconazol